

باب اول - در صلاحیت دادگاهها

فصل اول - در صلاحیت ذاتی و نسبی دادگاهها

فصل دوم - اختلاف در صلاحیت و ترتیب حل آن

باب دوم - وکالت در دعاوی

باب سوم - دادرسی نخستین

فصل اول - دادخواست

مبحث اول - تقدیم دادخواست

مبحث دوم: شرایط دادخواست

مبحث سوم - موارد توقیف دادخواست

مبحث چهارم: پیوست‌های دادخواست

فصل دوم بهای خواسته

فصل سوم - جریان دادخواست تا جلسه رسیدگی

مبحث اول - جریان دادخواست

مبحث دوم ابلاغ

مبحث سوم - ایرادات و موانع رسیدگی

فصل چهارم - جلسه دادرسی

فصل پنجم - توقیف دادرسی و استرداد دعوا و دادخواست

فصل ششم - امور اتفاقی

مبحث اول تأمین خواسته

قانون اجرای احکام مدنی

قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی

مبحث دوم - ورود شخص ثالث

۱۶۳	.....	مبحث سوم - جلب شخص ثالث
۱۶۷	.....	مبحث چهارم - دعوای متقابل
۱۷۳	.....	مبحث پنجم - أخذ تأمین از اتباع دولت‌های خارجی
۱۷۵	.....	فصل هفتم - تأمین دلیل و اظهارنامه
۱۷۵	.....	مبحث اول - تأمین دلیل
۱۷۷	.....	مبحث دوم - اظهارنامه
۱۷۸	.....	فصل هشتم - دعوای تصرف عدوانی، ممانعت از حق و مزاحمت
۱۸۹	.....	فصل نهم - سازش و درخواست آن
۱۸۹	.....	مبحث اول - سازش
۱۹۲	.....	مبحث دوم - درخواست سازش
۱۹۴	.....	فصل دهم - رسیدگی به دلایل
۱۹۴	.....	مبحث اول - کلیات
۱۹۷	.....	مبحث دوم - اقرار
۲۰۲	.....	مبحث سوم - اسناد
۲۱۶	.....	مبحث چهارم - گواهی
۲۲۷	.....	مبحث پنجم : معاینه محل و تحقیق محلی
۲۳۰	.....	مبحث ششم - رجوع به کار شناس
۲۳۸	.....	مبحث هفتم - سوگند
۲۴۶	.....	مبحث هشتم - نیابت قضایی
۲۴۹	.....	فصل یازدهم - رأی
۲۴۹	.....	مبحث اول - صدور و انشای رأی
۲۵۵	.....	مبحث دوم - ابلاغ رأی
۲۵۶	.....	مبحث سوم - حکم حضوری و غیابی
۲۵۸	.....	مبحث چهارم - واخواهی
۲۶۳	.....	مبحث پنجم - تصحیح رأی

باب چهارم - تجدیدنظر.....

فصل اول - احکام و قرارهای قابل نقض و تجدیدنظر.....

فصل دوم - آرای قابل تجدیدنظر.....

فصل سوم - مهلت تجدیدنظر.....

فصل چهارم : دادخواست و مقدمات رسیدگی.....

فصل پنجم - جهات تجدیدنظر.....

باب پنجم - فرجام.....

فصل اول فرجام خواهی در امور مدنی.....

مبحث اول فرجام خواهی و آرای قابل فرجام.....

مبحث دوم - موارد نقض.....

مبحث سوم - ترتیب فرجام خواهی.....

مبحث چهارم - ترتیب رسیدگی.....

مبحث پنجم - مهلت فرجام خواهی.....

مبحث ششم - اقدامات پس از نقض.....

مبحث هفتم - فرجام تبعی.....

فصل دوم - اعتراض شخص ثالث.....

فصل سوم - اعاده دادرسی.....

مبحث اول - جهات اعاده دادرسی.....

مبحث دوم - مهلت درخواست اعاده دادرسی.....

مبحث سوم - ترتیب درخواست اعاده دادرسی و رسیدگی.....

باب ششم - مواعد.....

فصل اول : تعیین و حساب مواعد.....

فصل دوم - دادن مهلت و تجدید موعد.....

باب هفتم - داوری.....

باب هشتم - هزینه دادرسی اعسار.....

۳۶۶	فصل اول : هزینه دادرسی
۳۶۶	فصل دوم - اعسار از هزینه دادرسی
۳۶۹	باب نهم- مطالبه خسارت و اجبار به انجام تعهد
۳۶۹	فصل اول : کلیات
۳۷۰	فصل دوم - خسارات
۳۷۱	فصل سوم - مستثنیات دین
۳۷۳	قانون شورای حل اختلاف
۳۷۸	قانون دیوان عدالت اداری
۳۸۰	بخش دوم: آیین دادرسی
۳۸۰	فصل اول: صلاحیت
۳۸۲	فصل دوم: ترتیب رسیدگی
۳۸۲	مبحث اول: رسیدگی در شعب بدوی
۳۸۷	مبحث دوم: رسیدگی در شعب تجدیدنظر
۳۸۸	مبحث سوم: رسیدگی در هیأت عمومی
۳۸۹	بخش سوم: اعاده دادرسی
۳۸۹	بخش چهارم: اجرای احکام
۴۰۲	آیین دادرسی کار

ادامه‌ی شرایط رسیدگی به دعوا	
ویژگی‌های نفع که دادگاه را وارد ماهیت می‌کند	به‌طور خلاصه برای رسیدگی به دعوا چهار شرط لازم است:
۱. حقوقی و مشروع باشد.	۱. ذی‌نفع بودن مدعی
۲. نفع به وجود آمده باشد؛ مگر در مورد ماده ۱۱۴ آ.د.م تحت شرایطی و همچنین در دعوای وارد ثالث تبعی تفاوت نیست که نفع به وجود آمده و حال و محتمل باشد.	۲. محرز بودن سمت از حیث اصالت یا نمایندگی
۳. شخصی و مستقیم باشد.	۳. داشتن اهلیت
	۴. دعوا برابر قانون درخواست شده باشد.

مواد مرتبط:**آیه ماده ۱۱۴ آیین دادرسی مدنی:**

نسبت به طلب یا مال معینی که هنوز موعد تسلیم آن نرسیده است، در صورتی که حق مستند به سند رسمی و در معرض تضییع یا تفریط باشد می‌توان درخواست تأمین نمود.

آیه ماده ۳ قانون آیین دادرسی کار:

مراجع حل اختلاف کار نمی‌تواند به دعوا رسیدگی کند مگر این که اصیل یا قائم مقام یا نماینده‌ی وی رسیدگی به دعوا را برابر قانون درخواست کرده باشد.

آیه ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری:

پس از آن که متهم تحت تعقیب قرار گرفت، زیان‌دیده از جرم می‌تواند تصویر یا رونوشت مصدق تمام ادله و مدارک خود را جهت پیوست به پرونده به مرجع تعقیب تسلیم کند و تا قبل از اعلام ختم دادرسی، دادخواست ضرر و زیان خود را تسلیم دادگاه کند. مطالبه‌ی ضرر و زیان و رسیدگی به آن، مستلزم رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی است.

آیه ماده ۱۶ قانون آیین دادرسی کیفری:

هرگاه دعوای ضرر و زیان ابتدا در دادگاه حقوقی اقامه شود دعوای مذکور قابل طرح در دادگاه کیفری نیست مگر آنکه مدعی خصوصی پس از اقامه‌ی دعوا در دادگاه حقوقی متوجه شود که موضوع واجد جنبه‌ی کیفری نیز بوده است که در این صورت می‌تواند با استرداد دعوی به دادگاه کیفری مراجعه کند اما چنانچه دعوای ضرر و زیان ابتدا در دادگاه کیفری مطرح و صدور حکم کیفری به جهتی از جهات

⚖ ماده ۴۷۱ قانون اجرای احکام مدنی:

شکایت شخص ثالث در تمام مراحل بدون رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی و پرداخت هزینه دادرسی رسیدگی می‌شود.

شرایط ضرر قابل مطالبه

مسلم بودن ضرر:

- ◀ به صرف احتمال ورود ضرر در آینده نمی‌توان کسی را به جبران خسارت محکوم کرد. البته اگر خسارت محتمل در آینده، ادامه و نتیجه‌ی مسلم و مستقیم وضع فعلی زیان‌دیده باشد باید آن را در حکم خسارت مستقیم و فعلی شمرد نه محتمل مثل هزینه‌ی نگهداری از مصدوم حادثه.
- ◀ اگر زیان آینده طبق سیرطبیعی و متعارف امور احتمال ورود آن بیشتر باشد قابل جبران است. مثل خسارت آینده در رابطه با کارگر که طبق ماده ۵ قانون مسولیت مدنی عرفاً و قانوناً مسلم است هر چند در آینده محقق شود.
- ◀ زیان معنوی ناشی از، از دست دادن موقعیت قابل مطالبه است. مثل زیان معنوی ناشی از جلوگیری در آزمون قضاوت یا وکالت.
- در رابطه با امکان مطالبه‌ی عدم‌النفع باید بین عدم‌النفع محقق و عدم‌النفع محتمل تفکیک قائل شد. منظور از عدم‌النفع محقق محرومیت از نفعی است که به احتمال قریب به یقین امکان به وجود آمدن آن بوده است. مثل بازداشت کارگری که مانع از رسیدن به منفعت محقق یعنی (مزد) می‌باشد و منظور از عدم‌النفع محتمل نفعی است که احتمال دستیابی بدان محقق و مسلم نباشد بلکه محتمل است. به‌عنوان مثال ایجاد مانع برای شخصی که قصد شرکت در مزایده‌ای را داشته است.
- ◀ عدم‌النفع محتمل قابل مطالبه نیست زیرا سببیت بین فعل و عدم پیدایش منفعت موجود نیست و حتی در فرض ایجاد فعل هم احتمال داشت منفعت حاصل نمی‌شد. (مسلم نبودن ضرر)
- ◀ عدم‌النفع محقق مطابق ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری قابل مطالبه می‌باشد اما باید دقت شود با توجه به تفسیر اتلاف در تبصره ۲ ماده ۱۴ عدم‌النفع قابل مطالبه فقط اختصاص به عدم‌النفع محقق دارد نه محتمل چرا که اتلاف به محروم شدن از منافع احتمالی صدق نمی‌کند.

مستقیم بودن ضرر

منظور از مستقیم و بی‌واسطه بودن ضرر این است که بین فعل زیان‌بار و ضرر حادثه دیگری وجود نداشته باشد. به عنوان مثال طلبکار متوفی نمی‌تواند به این عنوان اگر متوفی زنده می‌ماند طلب او را پرداخت می‌کرد از مقصر فوت مدیون مطالبه‌ی خسارت کند چرا که ضرر مستقیم نیست یا به‌عنوان

نامشروع بودن ضرر:

مستنبط از ماده ۱۳۲ قانون مدنی و عبارت «بدون مجوز قانون» در ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی و اصل ۴۰ قانون اساسی ضرری که بر متضرر وارد می‌شود نباید ناشی از اعمال حق خواننده باشد چرا که در غیر این صورت قابل مطالبه نمی‌باشد.

غیر قابل اجتناب بودن زیان:

به موجب این شرط اگر زیان دیده شخصاً به هر طریقی موجبات ایجاد زیان را فراهم کند حسب مورد حق مطالبه‌ی تمام یا بخشی از خسارت را ندارد. به عنوان مثال مطابق ماده ۱۵ قانون بیمه ۱۳۱۶ بیمه‌گذار باید برای جلوگیری از خسارت مراقبتی که عادتاً هر کس از مال خود می‌نماید نسبت به موضوع بیمه نیز نماید و در صورت نزدیک شدن حادثه یا وقوع آن اقداماتی را که برای جلوگیری از سرایت و توسعه خسارت لازم است به عمل آورد و إلا بیمه‌گر مسؤل نیست. و همچنین مطابق ماده ۱۷ قانون بیمه اجباری ۱۳۹۵ اثبات قصد زیان دیده در ایراد صدمه به خود مانند خودکشی و نظایر آن سبب خروج زیان دیده از تحت حمایت قانون بیمه اجباری و منتفی شدن جبران خسارت است لازم به ذکر است حتی اگر خطر بدون دخالت زیان دیده باشد اما وی به هنگام حادث شدن از آن احتراز نکرده است با توجه به قواعد تداخل اسباب قسمتی از ضرر به خود او انتساب داده می‌شود.

رای وحدت رویه‌ی شماره‌ی ۷/۲۲-۱۳۹۳-۷۳۴

در صورت امتناع صندوق تأمین خسارت‌های بدنی از پرداخت خسارت بدنی زیان دیده، دادگاه عمومی جزایی (کیفری ۲) صالح به رسیدگی و اظهارنظر در خصوص مورد خواهد بود و رعایت تشریفات مقرر برای دعاوی حقوقی در این مورد ضرورت ندارد.

ماده ۳:

قضات دادگاه‌ها موظفند موافق قوانین به دعاوی رسیدگی کرده، حکم مقتضی صادر و یا فصل خصومت نمایند. در صورتی که قوانین موضوعه کامل یا صریح نبوده یا متعارض باشند یا اصلاً قانونی در قضیه مطروحه وجود نداشته باشد، با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر و اصول حقوقی که مغایر با موازین شرعی نباشد، حکم قضیه را صادر نمایند و نمی‌توانند به بهانه سکوت یا نقض یا اجمال یا تعارض قوانین از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزند و الا مستتکف از احقاق حق شناخته شده و به مجازات آن محکوم خواهند شد.

تفسیر: چنانچه قاضی مجتهد باشد و قانون را خلاف شرع بداند پرونده به شعبه دیگری جهت رسیدگی ارجاع خواهد شد.